

2.4 Nowe nurty polityczne

1. Ruch socjalistyczny

- W 1892 na zjeździe ruchu socjalistycznego w Paryżu powstała **Polska Partia Socjalistyczna** (PPS). Partia zaczęła działalność w zaborze rosyjskim, a jednym z jej liderów był Józef Piłsudski. PPS łączyła postulaty socjaldemokratyczne i niepodległościowe,
 - Cel: wywalczenie niepodległości Polski, mającej być republiką demokratyczną z parlamentem jako najważniejszym organem władzy,
 - Program: niepodległe państwo polskie gwarantem bezpieczeństwa socjalnego robotników, przeprowadzenie reform ograniczających nierówności społeczne.
- Konkurencją dla PPS była **Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy** (SDKPiL). Jej postulaty nawiązywały do internacjonalistycznego komunizmu. Na jej czele stanęła Róża Luksemburg.

2. Ruch narodowy

- Z inicjatywy działaczy Ligii Polskiej została powołana tajna **Liga Narodowa**. Przewodził jej **Roman Dmowski**. Nacjonalistyczne cele Ligi Narodowej oznaczały rywalizację, a nawet walkę z innymi grupami narodowościowymi. Silne poparcie uzyskała ona w zaborze pruskim, gdzie stawiano opór przeciw germanizacji.
 - **Roman Dmowski** – czołowy ideolog i działacz endecji. Wydał książkę *Myśli nowoczesnego Polaka*, która zawierała jego program polityczny. W latach 1907-09 przewodniczył Kołu Polskiemu w rosyjskiej Dumie Państwowej. W czasie I wś. opowiadał się za ententą. Po wojnie był jednym z liderów polskiej delegacji w paryżu. Stał na czele endecji i był przeciwnikiem Piłsudskiego.
- Polski ruch nacjonalistyczny (nazywany również narodowym), okreslano odtąd jako **Narodowa Demokracja (endecja)**. Ruch był kojarzony z antysemityzmem, który zniechęcał Żydów do poparcia.
- W zaborze pruskim, narodowcy uważali germanizację za największe niebezpieczeństwo dla polskości.
- W zaborze austriackim działalność emancypacyjna Ukraińców, którzy zaczęli konkurować z Polakami.
- Rosja natomiast nie była uważana za zagrożenie dla polskości.

3. Rozwój ruchu ludowego

- Nastąpił w zaborze austriackim. **Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL)** postawiło za cel polepszenie sytuacji chłopów (awans społeczny, dostęp do edukacji, niższe podatki). W 1913 roku doszło do rozłamu na PSL-Lewicę i PSL-Piast, którego liderem został **Wincenty Witos**.

4. Rewolucja 1905 roku w Rosji

- W trakcie wojny z Japonią w latach 1904-1905 kryzys w Rosji nasilił się (podobnie jak w czasie wojny krymskiej). Widoczna stała się słabość zacofanego imperium Romanów.
- W **1905 roku** (22 stycznia) przed rezydencją cara (Pałacem Zimowym w Petersburgu) odbyła się pokojowa manifestacja, ok. 100 tys. ludzi. Car Mikołaj II zwołał Dumę Państwową. Nie powstrzymało to jednak fali protestów, rozlały się po całej Rosji. Jesienią 1905 r. ogłoszono strajk generalny, który sparaliżował kraj. Rosyjskie władze nie wprowadziły jednak żadnych znaczących reform państwowych.

5. Rewolucja 1905 roku na ziemiach polskich.

- Rewolucja w Rosji szybko odbiła się na ziemiach polskich. Pod koniec stycznia 1905 roku fala strajków objęła największe ośrodki przemysłowe Królestwa Polskiego.
- Szczególnie aktywni w tym okresie byli członkowie Organizacji Bojowej PPS. Od 1905 roku na jej czele stał Piłsudski. Dokonywali zamachów na rosyjskich policjantów, urzędników itp. Zdobywali środki finansowe na działalność polityczną np. poprzez napady na carskie konwoje z gotówką. Najsłynniejszą z takich akcji był napad na pociąg pod Bezdanami w 1908 roku. Przyniosła ona ogromny łup, który spożytkowano później na stworzenie organizacji strzeleckich.

6. Skutki rewolucji z lat 1905-1907

- Pozytywne skutki na ziemiach polskich:
 - wiosną 1905 roku zakończono dyskryminację Kościoła katolickiego,
 - w rosyjskiej Dumie powstało polskie koło poselskie,
 - umożliwiono zakładanie legalnych organizacji kulturalnych, naukowych i społecznych.
- Konsekwencją był również rozłam w PPS na 2 frakcje: „**młodych**” (planujących rewolucję proletariacką i współpracowali z SDKPiL) oraz „**starych**” (stawiających za główny cel walkę o niepodległość kraju, z Piłsudskim na czele).
- Spór „młodych” i „starych” doprowadził w 1906 roku do podziału PPS na PPS-Lewicę (młodzi) i PPS-Frakcję Rewolucyjną (starzy).